

Megemlékezés vitéz Somogyi Endre altábornagy halálának 50. évfordulója alkalmából¹

Tisztelt Jelenlévők!

Tiszt Hölgyek és Urak!

Hölgyeim és Uraim!

Kedves Bajtársaim, Barátaim!

Kedves Kinga és András!

Vitéz Somogyi Endre altábornagy halálának 50. évfordulója alkalmával gyűltünk össze a Kispesti Temető 59-es parcellájánál. Rendkívül nagy megtiszteltetés, hogy a megemlékezésre Szalay László a Magyar Honvédség Geoinformációs Szolgálat főnöke engem kért fel.

A mindennapi rohanásban, gondok során, elfoglaltságunkban még arra sincs időnk, hogy megálljunk és emlékezzünk. Ilyen eseményeknél elgondolkozik az ember arról, hogy milyen a sors, kinek milyen sikeres, küzdelmes, nehéz, megpróbáltatásokkal teli életet szánt. Számvetést is készítünk.

A katonai pályafutásom során sokszor fonódott össze az életem a Somogyi családdal. A múlt évezredben, 1994-ben a Hadtudomány folyóiratban jelent meg a közös cikkünk Nagy Miklóssal: Az önálló magyar katonaföldrajz-tudomány jeles művelője: Somogyi Endre címmel. Ezt követően ismerkedtem meg Somogyi Csillával, a tábornok úr lányával. 1995-ben az akkori Zrínyi Miklós Katonai Akadémián névadó ünnepséget rendeztünk és a katonaföldrajzi kabinetet vitéz Somogyi Endre altábornagy úrról neveztük el, ez a mai napig így van.

Aztán hosszú időre elsodort engem az élet Somogyi Csillától. A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem oktatási rektorhelyetteseként javasoltam Dr. Ungvár Gyula mk. altábornagy, Professor Emeritusnak, hogy vitéz Somogyi Endrének posztumusz Pro Militum Artibus kitüntetés adományozzon az egyetem. Mi is ez a kitüntetés?

Dr. Ungvár Gyula tábornok a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Professzori Tanácsa elnökeként 2000-ben kezdeményezte a Pro Militum Artibus kitüntető cím alapítását. Ezzel méltó megbecsülésben szeretne volna részesíteni azokat, akik a honvédelem, az egyes fegyvernem vagy szakcsapat, a katonai kiképzés és tisztképzés fejlesztéséhez nagymértékben járultak hozzá, így a hadtudomány fejlődéséért is sokat tettek.

A címet azoknak a tudományos fokozattal nem rendelkező nyugállományú tisztnek adományozták, akik aktív pályafutásuk során hosszú éveket vezető beosztásban töltve a

¹ Elhangzott 2017. szeptember 8-án vitéz Somogyi Endre altábornagy úr halálának 50. évfordulója alkalmából a Kispesti temető 59-es parcellájánál megtartott megemlékezésen és koszorúzáson. A megemlékezés szövegét Siposné Dr. Kecskeméthy Klára ezredes a Nemzeti Közsolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Karának egyetemi tanára olvasta fel.

honvédség vezető szervei, a fegyvernemek, vagy szakszolgálatok élén, szakmailag elismert, meghatározó jelentőségű katonai vezetővé, főnökké, elméleti szakemberré váltak és döntő szerepet játszottak a honvédség és a honvédelem fejlesztésében. Nagyszerű gondolat volt a posztumusz elismerés lehetősége is.

2009-ben tisztelegve Somogyi Endre munkássága előtt a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem rektora, a Professzori Tanács javaslata alapján és a Szenátus egyetértésével, Somogyi Endre altábornagynak postumusz *Pro Militum Artibus* (A hadtudományért) kitüntető címet adományozott.

2011-ben jelent meg a Ludovika könyv, amelynek a társszerzője vagyok. Azóta 2013-ban megjelent a második kiadás, és a Zrínyi Kiadó egyetértésével a harmadik bővített kiadást készítem elő. A szerzői előszóban leírtam, hogy:

„...Katonai pályafutásom a Magyar Néphadsereg Tóth Ágoston Térképészeti Intézetben kezdtem, ahol fiatal tisztként a katonai térképészet történetével ismerkedtem meg. Az intézet parancsnokainak sorában kiemelkedő helyet és szerepet töltött be vitéz Somogyi Endre altábornagy, akinek munkásságát 1993-ban a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia hadászati tanszékén a katonaföldrajzi szakcsoport vezetőjeként, a katonaföldrajz oktatása révén ismertem meg. Nemcsak kiváló parancsnok, kitűnő sportoló és sportszervező volt, hanem nagyszerű tudós, a katonaföldrajz elkötelezett híve, aki vezérkari tisztként saját költségén, két kiadásban, monográfiában foglalta össze a trianoni békeszerződés utáni Magyarország katonai földrajzi helyzetét.”²

Élettörténete, elhivatottsága példaképpé tette, fényképei már két évtizede az irodám falán kitüntetett helyen függenek. Így volt ez 2003-2006 között a római NATO Védelmi Akadémián is. Bár személyesen már nem találkozhattam vele (1967. szeptember 9-én meghalt), de sorsa felkeltette az érdeklődésem a generációja, a világháború előtti, a két világháború közötti tisztképzés rendszere, színvonala és erkölcsi hatása iránt.

Nagyon sok Ludovikát, Bolyai Akadémiát végzett tiszttel ismerkedtem meg. Megtanultam tisztelni az idős bajtársaim csodálatos fegyelmezettségét, tartását, magas szakmai tudását és általános műveltségét. Megismertem határtalan szeretetüket és rajongásukat a haza iránt, amelyért a legsúlyosabb áldozatokat hozták, többségük végigszenvedte a hadifogság embertelen éveit, majd hazatérésük után kitaszítottság, méltánytalanság jutott nekik osztályrészül.

2017-ben készül az Új Hadtudományi Lexikon és a katonaföldrajzi címszavak közé javasoltam kerüljön be vitéz Somogyi Endre neve is.

Vitéz Somogyi Endre altábornagy, az elmúlt fél évszázadban méltatlanul elfelejtett magasan képzett katona, gyakorló térképész, katonaföldrajzi szakértő, katonai szakíró volt.³

² Siposné Kecskeméthy Klára – B. Kalavszky Györgyi: A Ludovika, HM Zrínyi Média Közhasznú Nonprofit Kft. 2011. p. 228.

³ Vitéz Somogyi Endre altábornagy életéről lásd Siposné Kecskeméthy Klára: A térképész, a földrajztudós és a sportoló- Vitéz Somogyi Endre altábornagy élete, Hadtudomány 2014. XXIV. évfolyam, 1. Elektronikus szám, p. 68-79.

1891. november 18-án született Cserépfalun. Édesapja, Somogyi Andor Pócspetri kántortanítója volt, édesanyja, Daragó Róza a család háztartását vezette. Iskolai tanulmányait Kecskeméten, a tanítói árvaházban kezdte. A gimnázium 5. osztályának elvégzése után előbb a nagyváradi, majd a pécsi hadapródiskolán tanult. A Ludovika Akadémián 1909-ben kezdte meg a tanulmányait, 1912-ben avatták gyalogos hadnagyként.

1912. szeptember 1-jén foglalta el első tiszti beosztását a pozsonyi M. kir. 13. honvéd gyalogezred állományában. 1914. augusztus 1-jétől 1914. szeptember 15-éig a M. kir. 30. honvéd gyalogezred pótzászlóaljának segéd tisztje volt. 1914-től megjárta az első világháború hadszíntereit, az ott szerzett érdemeiért több kitüntetésben részesült. 1915. november 1. és 1916. november 30. között a Ludovika Akadémia tanár volt. 1917. április 15. és 1917. június 1. között Laibachban a vezérkari tanfolyamot végezte el. 1917. június 5-étől az olasz fronton a III. hadtestparancsnokság vezérkari tisztje volt, majd 1918–1919 között ismét tanár a Ludovika Akadémián.

1920–1921-ben elvégezte a Hadiakadémiát. 1922–1923-ban a Ludovika Akadémián, 1923–1927 között a Hadi Akadémián volt tanár. 1927. szeptember 1.–1930. szeptember 1. között a 6. vegyesdandár parancsnokságának anyagi osztályvezetője, egyben a dandár vezérkarfőnökének helyettese. 1928-ban a világháborúban szerzett érdemeiért vitézzé avatták.

1930. szeptember 1. és 1931. március 6. között ismét tanár a Hadiakadémián. 1931. március 6. és 1936. május 1. között a honvédelmi miniszter szárnysegédje. Innen 1936. május 1-én a HM VI-4. osztályra került, illetve a Vkf. 4. osztály osztályvezetője lett. 1939. szeptember 1-től egészen 1945 májusáig a Magyar Királyi Honvéd Térképészeti Intézet parancsnoka volt. 1945. május 8-án, Ausztria területén amerikai hadifogságba került, ahonnan 1945. október 23-án tért haza. ⁴

A magyar katonaföldrajz 20. századi legjelentősebb képviselője Somogyi Endre, aki a Nagy Háborút megjárta tiszt tapasztalataival felvértezve fogalmazta újra a katonaföldrajzi értékeléseket, tényezőket és szempontokat. A hadtudományban őt tekintjük a magyar katonaföldrajz, mint önálló tudományterület megteremtőjének. 1928-ban magánkiadásban jelentette meg *Magyarország és környék államainak katonai földrajza* című könyvét.⁵ A katonaföldrajzi tudományos műveinek megállapításai a mai napig helytállóak, és a Nemzeti Közszolgálati Egyetem (a jogelőd Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem) katonaföldrajz elméleti alapjai oktatásának szerves részét képezik.

A két világháború közötti időszakban az öttusasport meghonosítása, megkedveltetése és irányítása a honvédség kezében volt. Somogyi Endre neve összefonódott az öttusa sportág kezdeteivel. 1924-től kezdett érdeklődni a vívósport iránt, maga is kiváló

⁴ Vitéz Somogyi Endre személyi anyaggyűjtője (HM HIM Központi Irattár), valamint a Magyar kir. Honvédség és csendőrség tisztjeinek és hasonlóállásúaknak évente kiadott rangsorolásából kitűnik, hogy katonai pályafutása során számos alkalommal léptették elő: hadnagy: 1912. augusztus 18. (szeptember 01.); főhadnagy: 1914. augusztus 01.; százados: 1919. szeptember 01.; őrnagy: 1928. május 01.; alezredes: 1933. november 01.; ezredes: 1936. november 01.; tábornok: 1940. szeptember 01. (vezérőrnagy: 1941. december 31.); altábornagy: 1943. február 01. Altábornagyként helyezték nyugdíjba 1946. augusztus 31-én.

⁵ Somogyi Endre: *Magyarország és környék államainak katonai földrajza*. Budapest, 1928, p. 434. Somogyi Endre: *Magyarország és környező államainak katonai földrajza*, 1930, Budapest p. 398.

sportoló és sportszervező volt. Életre hívta a Honvéd Tiszti Vívó Klubot, amelynek csapatkapitánya, ügyvezető igazgatója és alelnöke lett. Támogatta és felkarolta a Ludovika Akadémia Sportegylet (LASE) öttusázóit is. 1930 és 1944 között neve elválaszthatatlanul összefonódott a magyar öttusasporttal. Két olimpián (1932. Los Angeles, 1936. Berlin) volt a magyar öttusa csapat vezetője.

A harmincas és a negyvenes években az öttusa sportról számos cikke jelent meg a Honvédelemben és a Magyar Katonai Szemlében. Az 1931-ben induló katonai tudományos folyóirat: a Magyar Katonai Szemle sportrovatának volt a szerkesztője.

Vitéz Somogyi Endre vezérkari ezredest 1939. január 15-ei hatállyal nevezték ki a Magyar Királyi Honvéd Térképészeti Intézet (1944. szeptember 18-ától Magyar Királyi Térképészeti Intézet) parancsnokának. Nagyarányú fejlesztéseket hajtott végre, jelentős intézkedéseket hozott a szakembergárda utánpótlása érdekében. Az intézet bázisán megszervezték a topográfus-tanfolyamokat, valamint az intézet női dolgozóinak fotogrammetriai kiképzését is. Kezdeményezésére 1940-től térképésznövendék-tanfolyam indult az intézetben.

A hadifogságból hazatért vitéz Somogyi Endrét 1946. január 25-én a szolgálatban való meghagyása mellett korábbi katonai múltja miatt „megfedték”. 1946. augusztus 31-én a honvédelmi minisztérium 1. sz. bizottsága „... mint nélkülözhetőt végelbánás alá vonta és ellátási igényének meghagyása mellett a tényleges szolgálatból elbocsátotta.”⁶

1950. augusztus 18-án az Országos Nyugdíjintézet levélben értesítette, hogy f. év szeptember 1-ével beszünteti nyugdíjának folyósítását. 1951-ben a családjával együtt önként kitelepült a Heves megyei Ostoros községbe. 1954. február 10-én kinevezték a szomolyai római katolikus egyházközség harangozójává.⁷

Vitéz Somogyi Endre altábornagy sikeres hadtudós, kiválóan képzett katona, parancsnok és sportember hosszú élete során megjárta a mennyet és a poklot. 34 éves katonai pályafutása során számos hazai és külföldi kitüntetésben részesült.⁸ A gyalogos hadnagyként avatott katona a ranglétrán eljutott az altábornagyi rendfokozatig. 1967. szeptember 9-én 76 éves korában hunyt el.

⁶ 1946. augusztus 31-én kelt Somogyi Endre ht. altábornagy közszolgálatból való elbocsátásáról szóló véghatározat. Magánarchívum

⁷ Magánarchívum, 68/1954. sz. kinevezési okmány

⁸ Vitéz Somogyi Endre személyi anyaggyűjtője (HM HIM Központi Irattár), valamint a Magyar kir. Honvédség és csendőrség tisztjeinek és hasonlóállásúaknak évente kiadott rangsorolásából kitűnik, hogy hosszú katonai pályafutása alatt számos háborús és béke kitüntetésben, illetve külföldi kitüntetésben részesült. Rendjelek és kitüntetések: Magyar Érdemrend Középkereszt csillaga (1944. I. 12.), Magyar Érdemrend Középkeresztje (1940), Magyar Érdemrend Tisztikeresztje (1936), Magyar Érdemkereszt IV. osztálya (1928), III. Katonai Érdemkereszt hadidíszítménnyel és kardokkal (1915), Kormányzói dicsérő elismerés Magyar Koronás Bronz Érdemérme, szalagján III. osztályú Vaskorona Rend hadidíszítménnyel és kardokkal (1930), Károly csapatkereszt, Háborús Emlékérem a piros-fehér-zöld színű hadiérem szalagján a kardokkal és sisakkal díszítve, II. A osztályú Tiszti szolgálati jel (1942), Erdélyi Emlékérem (1941), HM okirati dicsérő elismerés (1930), 1928-tól a vitézi rend tagja. Külföldi kitüntetései: Vaskereszt II osztálya (1917), Német Olimpiai díszjelvény II. o. (1938), Bolgár Katonai Érdemrend nagy Tisztikeresztje (1943), Bolgár Katonai Érdemrend Tisztikeresztje (1934), Olasz Koronarend Tisztikeresztje (1934), Lengyel Polonia Restituta rend parancsnoki kereszt (1939), Lengyel Polonia Restituta rend Tisztikeresztje (1934), Svéd Vasa Rend II. o. Középkeresztje (1936).

1945 után az akkori Magyarország nem tartott igényt a kiváló katona és sportember tudására és tapasztalatára. Élete utolsó két évtizedében méltatlanul elfeledve, nehéz körülmények között is méltósággal viselte a sorsát. Munkásságának eredményei túléltek őt: neve bekerült a magyar katonai térképészet, a katonaföldrajz, az öttusasporthoz és a Pro Militum Artibus kitüntettek arany lapjai közé.

Az örökre eltávozott katona a Hadak Útjáról figyel a földiek életmenetét, s nem kér egyebet, csupán hogy őrizzük emlékét és a hagyatékát.

A katonai térképészet 2019-ben ünnepli alapításának a 100. évfordulóját. A Zrínyi Kiadó és a Geoinformációs Szolgálat „A magyar katonai térképészet száz éve” címmel ünnepi magyar és angol nyelvű kiadványt készít elő a nevezetes évfordulóra. A két világháború magyar katonai térképészet története fejezetben megkerülhetetlen a személye. Mi katonatérképészek őrizzük az emlékét és hagyatékát.

Altábornagy Úr köszönjük a szolgálatot!

Siposné Prof. dr. Kecskeméthy Klára ezredes

